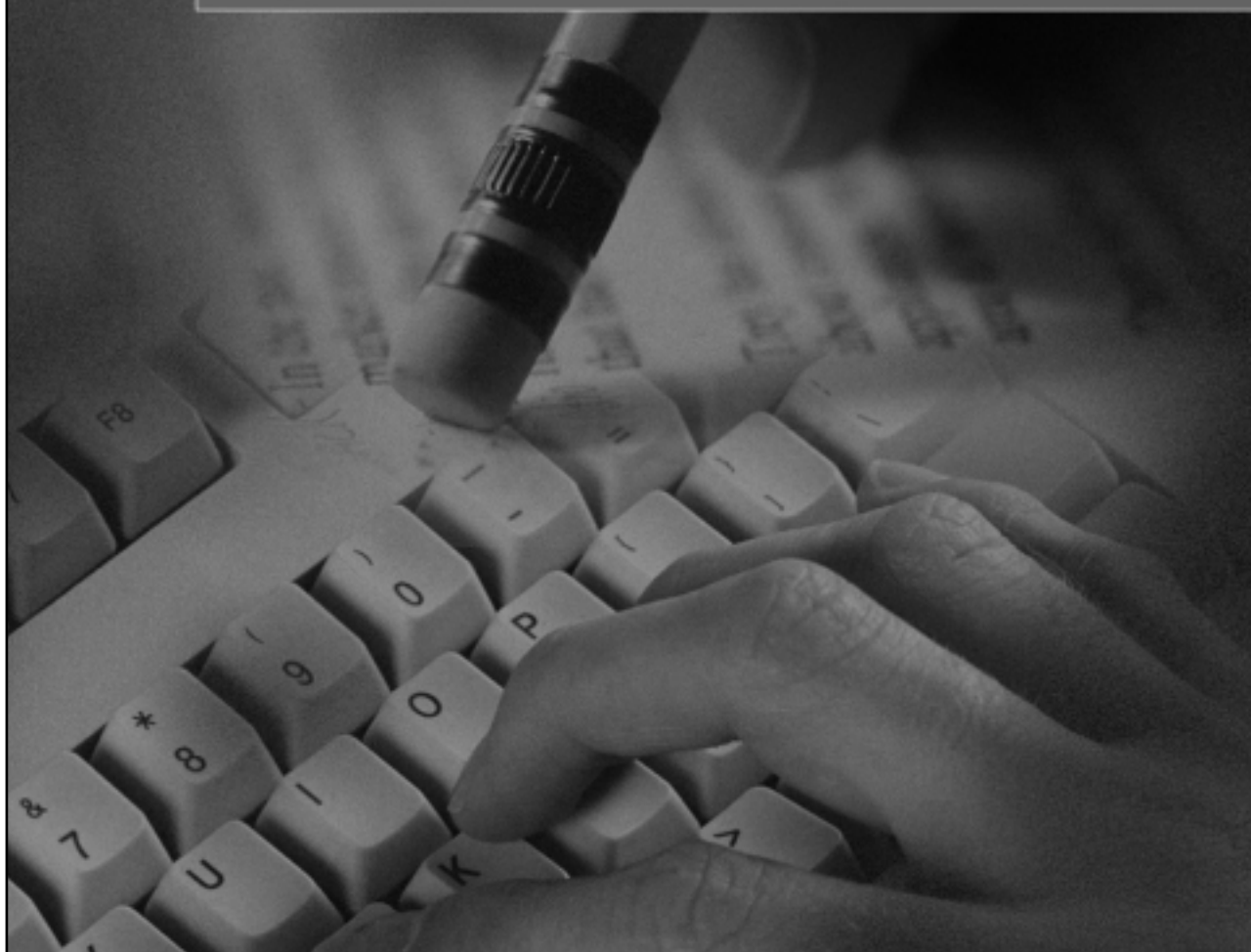

Η πρόταση της Α.Ε.Κ.Α. στο διάλογο για το ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ

Ανανεωτική Εκσυγχρονιστική Κίνηση της Αριστεράς

Η ΠΡΟΤΑΣΗ της Α.Ε.Κ.Α. στο διάλογο για το ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΟ

A) Γιατί μεταρρύθμιση τώρα

A1) Η Αριστερά είναι ιδρυτικά ταυτισμένη με το "κοινωνικό ζήτημα", το οποίο, άλλωστε, καθόρισε την πορεία όλων των εκδοχών της.

Είναι συνδεδεμένη με το **κοινωνικό κράτος** που στον αιώνα που έφυγε αποτέλεσε μεγάλη κατάκτηση των εργαζομένων σε ολόκληρη την Ευρώπη, βασικό συστατικό του "ευρωπαϊκού μοντέλου", μέρος της συλλογικής ταυτότητας των λαών της Ευρώπης και τμήμα της πολιτιστικής κληρονομιάς τους. Η υπεράσπιση αυτής της κατάκτησης είναι αυτονόητο χρέος για κάθε αριστερό/ή.

Σήμερα, όμως, υπεράσπιση του κοινωνικού κράτους σημαίνει ανανέωση και μεταρρύθμισή του, ώστε να μπορεί να επιτελέσει τον ιστορικό του ρόλο στις ριζικά νέες συνθήκες. Η μετάβαση από το φορντισμό σε νέα παραγωγικά πρότυπα, η "αλλαγή παραδείγματος" στην αγορά εργασίας, η δημογραφική πρόκληση -όλα αυτά δίνουν ένα νέο περιεχόμενο στις έννοιες της ισότητας και της κοινωνικής δικαιοσύνης.

Αν η ανανέωση του κοινωνικού κράτους αποτελεί αναπόδραστο καθήκον για την Ευρωπαϊκή Αριστερά -στο σύνολό της, στην Ελλάδα έχει μια πιο σύνθετη αλλά και πιο επείγουσα διάσταση. Γιατί στη χώρα μας το κοινωνικό κράτος οικοδομήθηκε άναρχα, ως προϊόν περιστασιακής αντιμετώπισης κρίσεων και ποικίλων συμβιβασμών, με αποτέλεσμα, στην πραγματικότητα, να είναι **κράτος πελατειακών παροχών**. Για το λόγο αυτό πρέπει -κατ' ουσίαν- να οικοδομηθεί κοινωνικό κράτος αξιο του ονόματός του κι αυτό προϋποθέτει τη ριζική μεταρρύθμιση του σημερινού κράτους πελατειακών παροχών.

A2) Το **ασφαλιστικό-συνταξιοδοτικό σύστημα** αποτελεί κομβικό σημείο του όλου προβλήματος. Όσα αναφέρθηκαν για το κοινωνικό κράτος και την "ελληνική εκδοχή" του ισχύουν ακόμα περισσότερο γι' αυτό.¹ Είναι άδικο κοινωνικά και δεν είναι βιώσιμο οικονομικά. Στην ουσία μιλάμε για σύστημα - "μωσαϊκό ρυθμίσεων" στο οποίο, διακρίνονται δια γυμνού οφθαλμού οι κοινωνικοί συσχετισμοί, οι ιστορικές μεταβολές τους, καθώς και η συνακόλουθη πολιτική διαδρομή.

Είναι, βέβαια, φυσικό το συνταξιοδοτικό να απασχολεί το σύνολο της κοινωνίας. Αφορά τη ζωή όλων και σε όλες τις φάσεις της: νιάτα, παραγωγική και ώριμη ηλικία, γηρατειά. Είναι εύλογο να γίνονται προβλεπόμενες, σχεδιασμοί, ακόμα και απολογισμοί. Όλα αυτά, ανεξαρτήτως επιμέρους ευθυνών, εξηγούν την πρόσφατη έκρηξη για το ασφαλιστικό.

Όμως, η μεταρρύθμιση του συνταξιοδοτικού συστήματος, παρά το κλίμα που επικράτησε, είναι αναγκαία και επείγουσα. Θα έπρεπε να έχει γίνει χθες. Δεν είναι, άλλωστε, τυχαίο, ότι σε όλες τις χώρες της Ευρώπης συζητούν ή και προχωρούν σε μεταρρυθμίσεις.

A3) Κατ' αρχήν, βρισκόμαστε σε μια νέα εποχή, με άλλα εργασιακά πρότυπα απ' ότι στο παρελθόν,² άλλους "χρόνους", άλλες νοοτροπίες. Στο πλαίσιο αυτό κορυφαίο θέμα για το ασφαλιστικό είναι οι **δημο-**

Σ Η Μ Ε Ι Ω Σ Ε Ι Σ

¹ Να τονίσουμε ότι το "ελληνικό κοινωνικό κράτος" επικεντρώνεται κυρίως στις συντάξεις.

Από τη μια, οι συνολικές δαπάνες για τις συντάξεις ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι πάνω από το μέσο όρο των χωρών της Ε.Ε. και του ΟΟΣΑ. [βλ. **ΠΙΝΑΚΑ 2**] Να σημειωθεί, δε, πως η συμμετοχή κρατικών πόρων σ' αυτή τη συνολική δαπάνη, παρά τα κατά καιρούς υποστηριζόμενα, είναι ιδιαίτερα υψηλή, ανεξαρτήτως των ανισορροπιών στην κατανομή της. [βλ. **ΠΙΝΑΚΑ 3**]

Από την άλλη, οι συνολικές κοινωνικές δαπάνες είναι κάτω από τον αντίστοιχο μέσο όρο, το μεγαλύτερο μέρος τους, δε, αποτελείται από τις συντάξεις ενώ απουσιάζουν άλλες μορφές κοινωνικής προστασίας, γνώριμες στις ανεπτυγμένες χώρες. [βλ. **ΠΙΝΑΚΑ 4**]

² Κορυφαία ζητήματα σ' αυτά τα διαφορετικά πρότυπα είναι η ευελιξία της εργασίας και η **κινητικότητα** των εργαζομένων είτε στο πλαίσιο του ίδιου επαγγέλματος είτε και μεταξύ διαφορετικών επαγγελματιών είτε και μεταξύ χωρών, πράγμα που αναμένεται να μεγεθύνει η πρόοδος της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

γραφικές εξελίξεις. ³ [βλ. ΠΙΝΑΚΑ 5] Οι εξελίξεις αυτές ανατρέπουν σε όλες τις ανεπτυγμένες χώρες [βλ. ΠΙΝΑΚΑ 6] τη βασική παράμετρο στην οποία στηρίχτηκαν τα διανεμητικά ασφαλιστικά συστήματα, τα οποία χαρακτηρίζονταν από την "αλληλεγγύη των γενεών". Ανατρέπουν, δηλαδή, ριζικά την αναλογία εργαζομένων προς συνταξιούχους. Για παράδειγμα, ενώ άριστη σχέση θεωρείται, περίπου, το 4/1, στην Ελλάδα η αναλογία αυτή το 2000 ήταν 2,1/1⁴ και το 2040 προβλέπεται 1,2/1. [βλ. ΠΙΝΑΚΑ 7] Ο καθένας μπορεί να αντιληφθεί πως -ότι κι αν μηχανευθεί κανείς- το διανεμητικό σύστημα δεν μπορεί να λειτουργήσει όπως πριν. Η ανατροπή αυτή οδηγεί, αναπόφευκτα, σε νέα ασφαλιστικά συστήματα.⁵

A4) Όμως, πέραν των προηγούμενων που έχουν πανευρωπαϊκή ισχύ υπάρχουν τα ιδιαίτερα προβλήματα του ελληνικού συστήματος. Πρόκειται για σύστημα-μωσαϊκό ρυθμίσεων που "κάνει τους πλούσιους πλουσιότερους και τους φτωχούς φτωχότερους", αφού περιέχει ανορθολογισμούς, **στρεβλώσεις και ανισότητες** που εξηγούνται με βάση την κατά καιρούς διαπραγματευτική ισχύ κοινωνικών ομάδων και κατηγοριών. Πρόκειται για σύστημα-μωσαϊκό ρυθμίσεων που δε θεραπεύει αλλά αναπαράγει τις ανισότητες που παράγει η οικονομία και η αγορά εργασίας με το δυϊσμό της μεταξύ όσων απασχολούνται σε "προστατευόμενους" τομείς από τη μια και των πιο ευάλωτων μελών της "κοινωνίας των δύο τρίτων" από την άλλη.

Η μεγάλη κατάρτιση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης έχει οδηγήσει σε πληθώρα μικρο-συστημάτων, το καθένα με τους δικούς του κανόνες για τις εισροές, το ύψος εισφορών, τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης και το επίπεδο παροχών. Όσον αφορά τις εισροές είναι χαρακτηριστική η εκπληκτικά άνιση σχέση μεταξύ ΙΚΑ και "ειδικών ταμείων", όσον αφορά την κατά κεφαλήν αναλογία της κρατικής χρηματοδότησης και των κοινωνικών πόρων. [βλ. ΠΙΝΑΚΑ 8] Όσον αφορά τα όρια και τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης υπάρχει η μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ ασφαλισμένων προ και μετά το '93 του νόμου Σιούφα και, βέβαια, ανισοροπίες, π.χ. στα ηλικιακά όρια, εξακολουθούν να υφίστανται μεταξύ των διαφόρων ταμείων. Για τις παροχές είναι γνωστές οι διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα δύο τρίτα των συνταξιούχων του ΙΚΑ που βρίσκονται στην κατώτατη σύνταξη και στις περιπτώσεις ταμείων όπου η σύνταξη μπορεί να φτάσει και στο 130% ή και 140% του μισθού. Γνωστό είναι, τέλος, το "ρεκόρ" του συστήματος σε επίπεδο πρόωρων συνταξιοδοτήσεων, αναπηρικών συντάξεων και χαμηλής ανταποδοτικότητας.

Συνολικά το ασφαλιστικό-συνταξιοδοτικό σύστημα δεν είναι βιώσιμο οικονομικά και ταυτόχρονα είναι άδικο κοινωνικά.⁶

A5) Τόσο οι ανατροπές της νέας εποχής όσο και η ελληνική στρέβλωση οδηγούν στο συμπέρασμα πως **χρειάζεται μια ριζική μεταρρύθμιση, χρειάζεται ένα νέο ασφαλιστικό σύστημα.**

Χρειάζεται μια ριζική μεταρρύθμιση που να γίνει **τώρα**, αφού αν καθυστερήσει το κόστος θα αυξηθεί και θα επιπέσει "επί δικαίων και αδίκων", καθώς θα κληθούν να πληρώσουν όχι μόνο οι "προνομιούχοι" του σημερινού συστήματος αλλά και εκείνοι που είναι οι "χαμένοι" του και μπορούν να ωφεληθούν από τις αλλαγές αν αυτές γίνουν έγκαιρα. Άλλωστε, η προσφυγή στην ιδιωτική ασφάλιση στην οποία αναπόφευκτα θα οδηγήσει τυχόν αναβολή της μεταρρύθμισης, δεν είναι προσιτή για τα πιο αδύναμα τμήματα της κοινωνίας.

³ Αναφερόμαστε σε δημογραφικές εξελίξεις και όχι σε πρόβλημα, επειδή: το ένα σκέλος αυτών των εξελίξεων -η μεγάλη αύξηση του προσδόκιμου ζωής που αναμένεται να ενταθεί τα επόμενα χρόνια- είναι ιδιαίτερα καλοδεχούμενο, όσο κι αν πρέπει να συνοδεύεται από κοινωνικούς επανασχεδιασμούς. Το δεύτερο -η μείωση της γεννητικότητας- μπορεί μόνο οριακά και μερικώς να επηρεασθεί από τις αναγκαίες νέες οικογενειακές πολιτικές, αφού η βασική κατεύθυνση δεν αλλάζει.

⁴ Στην άσχημη αναλογία, βέβαια, συμβάλλουν και άλλα προβληματικά στοιχεία του ελληνικού ασφαλιστικού συστήματος (διαφορετικά όρια, πρόωρες συνταξιοδοτήσεις κ.ο.κ) τα οποία θα αναλυθούν στη συνέχεια.

⁵ Ο στρουθοκαμηλισμός σ' αυτό το σημείο της κυβερνητικής πρότασης ήταν προφανής. Οι μεταρρυθμιστικές λύσεις, όμως, παντού "ιχνογραφούν" νέα συστήματα και είτε κινούνται σε φιλελεύθερη κατεύθυνση με προτάσεις διαφόρων τύπων για αμιγώς κεφαλαιοποιητικά συστήματα είτε είναι "μικτές", όπως προτείνουν οι δυνάμεις της σύγχρονης Αριστεράς και Κεντροαριστεράς και, βέβαια, διαφέρουν όσον αφορά τη "δοσολογία", ανάλογα με τη χώρα και τις κινητήριες δυνάμεις της μεταρρύθμισης.

⁶ Το συνολικό εκρηκτικό πρόβλημα του ασφαλιστικού συστήματος παρουσιάστηκε στο παρελθόν από την έκθεση Σπράου και πρόσφατα από τη μη συζητηθείσα έκθεση των Βρετανών. Αξίζει να σημειωθεί ότι και η μελέτη της ΓΣΕΕ, παρότι αλλού επικεντρώθηκαν τα φύλα της δημοσιότητας, κάθε άλλο παρά απέχει στις εκτιμήσεις για το μέγεθος του προβλήματος. [βλ. ΠΙΝΑΚΑ 1]

Χρειάζεται ένα νέο ασφαλιστικό σύστημα που να εκπληρώνει πραγματικά τους ιδρυτικούς σκοπούς της κοινωνικής ασφάλισης. Ένα σύστημα που **θα επιτυγχάνει, πράγματι, την αλληλεγγύη των γενεών και την κοινωνική αλληλεγγύη**. Προϋπόθεση για το πρώτο είναι η συγκράτηση των ελλειμμάτων και η αποκατάσταση της βιωσιμότητας και για το δεύτερο η απαρέγκλιτη εφαρμογή της αρχής της ισονομίας των ασφαλισμένων, η αλληλεγγύη και στο εσωτερικό των γενεών. Ένα νέο σύστημα που θα πραγματώνει και τον άλλο βασικό σκοπό της κοινωνικής ασφάλισης, δηλαδή, **την αναπλήρωση του εισοδήματος μετά το τέλος της απασχόλησης**. Προϋπόθεση γι' αυτό είναι η αποκατάσταση του ανταποδοτικού χαρακτήρα του συστήματος μέσω μιας στενής σχέσης εισφορών και συντάξεων, καθώς και η ενίσχυση του αποταμιευτικού του χαρακτήρα.

A6) Απ' αυτή την οπτική γωνία ασκούμε την κριτική μας στην κυβέρνηση αλλά και στις δυνάμεις της κοινωνικής και πολιτικής αντιπολίτευσης.

Επιγραμματικά να αναφέρουμε ότι **η αρχική πρόταση της κυβέρνησης** κατ' αρχήν ατύχησε εξαιτίας των κολοσσιαίων σφαλμάτων σχεδιασμού, τα οποία δυσχέραναν αποφασιστικά την κατανόηση του προβλήματος από την κοινωνία. Οι αρχικές δηλώσεις για διάλογο-εξπρές, η έλλειψη στοιχειώδους συζήτησης επί της έκτασης του προβλήματος με βάση την έκθεση των Βρετανών, η αδυναμία οικοδόμησης συμμαχιών κάποιων που θα ευνοούνταν έναντι αυτών που -αναπόφευκτα- θα εθίζοντο αλλά και η απόφαση να μην οικοδομηθούν αυτές οι συμμαχίες ούτε καν σε επίπεδο επικοινωνίας, είναι μερικά από τα σφάλματα. Η αρχική κυβερνητική πρόταση ατύχησε, όμως, κυρίως σε επίπεδο ουσίας αφού δεν μπορούσε να δημιουργήσει αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης αλλά ούτε και μεταρρυθμιστικής πνοής. Πράγμα φυσικό αφού **προσπαθούσε να "τεντώσει" στα άκρα τα όρια του υφιστάμενου και υπό κατάρρευση συστήματος** -επεμβαίνοντας μόνο σε επίπεδο εσωτερικών ανισοτήτων του- με αποτέλεσμα ούτε το πρόβλημα των ελλειμμάτων να αντιμετωπίζει ριζικά ⁷ ούτε σε ριζική μεταρρύθμιση και νέο ασφαλιστικό σύστημα να οδηγήσει.

Ακόμα **πιο εγκλωβισμένες** στα όρια του υφιστάμενου και υπό κατάρρευση συστήματος ήταν, βέβαια, **οι αντιδράσεις** που υπήρξαν στην κυβερνητική πρόταση. Όπως θα δείξουμε και στη συνέχεια, μέρος αυτών των αντιδράσεων και των συνακόλουθων προτάσεων εντόπιζε υπαρκτά προβλήματα αλλά μεγαλοποιούσε την επίδραση που θα είχε στο μέγεθος του προβλήματος τυχόν αντιμετώπισή τους. ⁸ Ακόμα χειρότερα, άλλες απ' αυτές [βλ. σ.15] επέτειναν στρεβλώσεις και αδικίες του σημερινού συστήματος.

⁷ Το ίδιο το Υπουργείο Εργασίας υπολόγιζε ότι από τα 120 τρισ. δρχ. αναλογιστικού ελλείμματος ως το 2025, με την πρότασή του θα καλύπτονταν 21 τρισ., δηλαδή, μόλις το 1/6

⁸ Έχουμε, ήδη, αναφερθεί στο δημογραφικό. Θα αναφερθούμε στη συνέχεια -και στο πλαίσιο της δικής μας πρότασης- στα θέματα των κρατικών πόρων, της τριμερούς χρηματοδότησης και της εισφοροδιαφυγής. Στο σημείο αυτό να σημειώσουμε ότι οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης και η ριζική **αύξηση της απασχόλησης** με την αντιμετώπιση της "μάστιγας" της ανεργίας αποτελούν ούτως ή άλλως μείζονες στόχους προς επίτευξιν, συνιστούν "αυταξία". Όμως, δεν πρόκειται να οδηγήσουν στην επίλυση του συζητούμενου προβλήματος, όπως αποδεικνύουν όλα τα διαθέσιμα στοιχεία. Η **ένταξη των μεταναστών** στο ασφαλιστικό σύστημα ίσως να έχει υποεκτιμηθεί από τη μελέτη των Βρετανών, όσον αφορά τις θετικές επιπτώσεις της. Όμως, δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται σαν "ελιξίριο της νεότητας" για το σύστημα, επειδή δεν μπορεί να καλύψει το μέγεθος του προβλήματος αλλά και επειδή οι υπό ένταξιν μετανάστες κάποια στιγμή θα γίνουν "μέρος του προβλήματος" αφού θα πρέπει να πάρουν σύνταξη. Η ένταξή τους δεν μπορεί να χρησιμοποιείται ως επιχείρημα μη μεταρρύθμισης και μάλιστα από υπέρμαχους της "καθαρότητας της φυλής". Αποτελεί καθήκον στοιχειώδους ισονομίας που θα έχει θετικές επιπτώσεις και στο ασφαλιστικό, χωρίς, όμως, να το λύνει.

Κατά τα άλλα σίγουρα πρέπει να δοθούν οι καθυστερούμενοι και οφειλόμενοι πόροι από το κράτος, σίγουρα πρέπει να αξιοποιηθεί καλύτερα η περιουσία και τα αποθεματικά των Ταμείων, σίγουρα πρέπει να προωθηθεί η μηχανοργάνωση, σίγουρα πρέπει να μη δίνονται συντάξεις σε θανάτρες, σίγουρα .... Όλα αυτά πρέπει να γίνουν και, αναμφίβολα, θα έχουν θετικές επιπτώσεις, χωρίς, όμως, να επιλύουν το συνολικό πρόβλημα, ιδιαίτερα όσο παραμένει αναλλοίωτο το υφιστάμενο σύστημα.

B) Η πρότασή μας

B1) Το ζητούμενο νέο ασφαλιστικό σύστημα, βάσει και των όσων έχουν, ήδη, αναφερθεί, οφείλει να συνδυάζει την αλληλεγγύη και την ανταποδοτικότητα.

Χρειάζεται ένα σύστημα το οποίο να είναι αποτελεσματικό, απλό και διαφανές, να δημιουργεί αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης, να προωθεί τη δικαιοσύνη, να εντάσσει όσους/ες σήμερα βρίσκονται "εκτός",⁹ να καλύπτει και να κατοχυρώνει την ευελιξία, να προάγει την ατομική ευθύνη και τον αυτοκαθορισμό.¹⁰

Χρειάζεται ένα σύστημα που να προωθεί ανακατανομή δικαιωμάτων προς όφελος των "χαμένων" του σημερινού συστήματος αλλά και δίκαιη κατανομή κόστους και ωφελειών από τις ίδιες τις αλλαγές.

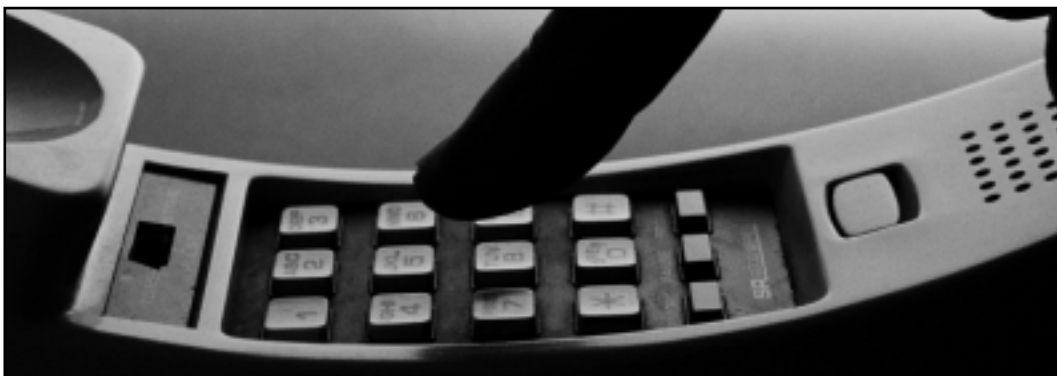
Χρειάζεται, δηλαδή, ένα σύστημα που θα συνιστά ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο και θα υποστηρίζεται από μια **ισχυρή συμμαχία** μεταξύ δυναμικών κοινωνικών στρωμάτων από τη μια και αδύναμων, αδικημένων και "εκτός" του σημερινού συστήματος από την άλλη, κοινωνικές κατηγορίες τις οποίες και θα ευνοεί. Ταυτόχρονα, επειδή θα πρόκειται για ένα νέο, σαφές και ασφαλές "συμβόλαιο" το οποίο θα εκλύει μεταρρυθμιστική δυναμική είναι ευκολότερο να γίνει ανεκτό και από εκείνους/ες που ευνοούνται από τις αδικίες του σημερινού συστήματος, παρότι θα αφαιρεί τα προνόμιά τους.

B2) Η πρόταση που καταθέσαμε υπηρετεί αυτούς τους στόχους και αυτές τις αρχές. Και επειδή μπορεί να υποστηριχθεί από μια κοινωνική συμμαχία, όπως αυτή που περιγράφηκε, πιστεύουμε ότι -σε σχέση με άλλες λύσεις- **η προώθησή της είναι πιο ευχερής.**

Η πρότασή μας δεν έχει διατυπωθεί μόνο από μεταρρυθμιστικές δυνάμεις της Αριστεράς -και στο παρελθόν. Είναι, εν μέρει, πραγματικότητα σε ευρωπαϊκές χώρες, ενώ συζητείται αυτή τη στιγμή και στα αρμόδια όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Έχει, επίσης, απασχολήσει μια σειρά από διεθνείς οργανισμούς ενώ προτιμάται από τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας. Σε παραλλαγές της έχει υποστηριχθεί -και στο παρελθόν- από επιφανή στελέχη ή και από συλλογικές επεξεργασίες των δύο μεγάλων κομμάτων. Κυρίως, όμως, **έχει προταθεί στο παρελθόν και από το σημερινό πρωθυπουργό.** Μάλιστα, στο όνομά της άσκησε κριτική το '92 στο -τότε- νομοσχέδιο Σιούφα.

B3) Η πρότασή μας είναι **το κράτος να προωθήσει και να εγγυηθεί ένα νέο ασφαλιστικό σύστημα "μικτό" και βασισμένο σε πυλώνες, που θα καλύπτει όλους τους "ιδρυτικούς" σκοπούς της κοινωνικής ασφάλισης.** Η κοινωνική αλληλεγγύη θα αποτυπώνεται στον πρώτο πυλώνα. Η αλληλεγγύη των γενεών αλλά και η ανταποδοτικότητα θα κατοχυρώνεται στον δεύτερο. Ο αποταμιευτικός και επενδυτικός χαρακτήρας του συστήματος θα εκφράζεται, τέλος, με τον τρίτο πυλώνα.

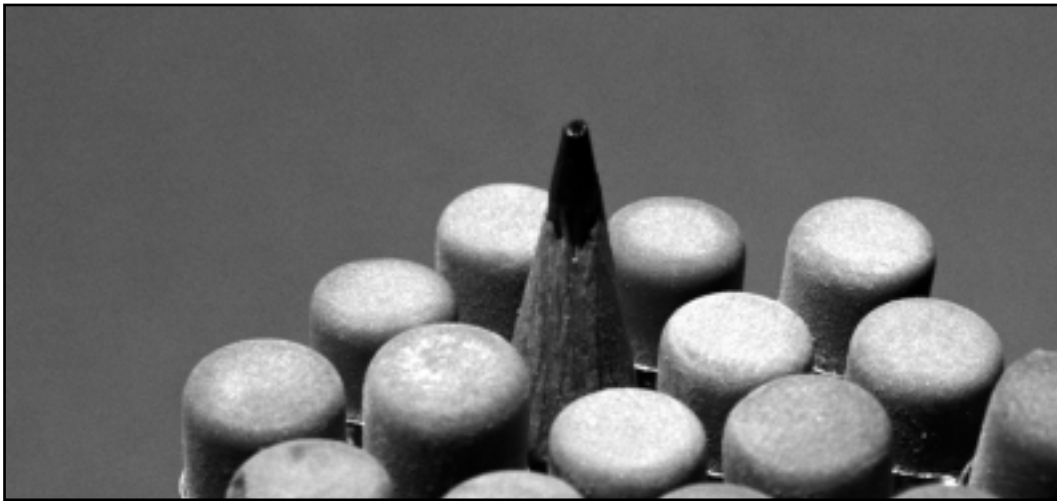
Συγκεκριμένα:

⁹ Άνεργοι, νέοι/ες, γυναίκες, άτομα χωρίς σταθερή απασχόληση, φτωχοί, αποκλεισμένοι και μετανάστες ανήκουν στους "εκτός" του σημερινού συστήματος.

¹⁰ Το νέο ασφαλιστικό σύστημα θα επανεξετάζεται σε περιοδική βάση, στο πλαίσιο της καθιέρωσης μιας μόνιμης παρακολούθησής του από το κοινωνικό σύνολο. Αυτή η περιοδική επανεξέταση θα οδηγεί και στις όποιες βελτιωτικές τροποποιήσεις χρειάζονται, ανάλογα με τα προβλήματα τα οποία θα παρουσιάζονται.

1ος πυλώνας: Θα παρέχει με ευθύνη του κράτους "**Σύνταξη του Πολίτη**" σε όλους ανεξαιρέτως τους πολίτες, ¹¹ είτε εργάσθηκαν είτε όχι στη διάρκεια του εργασιμου βίου. ¹² Η σύνταξη αυτή θα παρέχεται έπειτα από τα **65 έτη**, εκτός των συγκεκριμένων και προαποφασισμένων εξαιρέσεων. Οι πόροι γι' αυτή τη σύνταξη θα προέρχονται αποκλειστικά από το κράτος. Στη χρηματοδότησή της θα κατευθυνθεί το **σύνολο των σημερινών κρατικών χρηματοδοτήσεων** στα ασφαλιστικά ταμεία και το ασφαλιστικό σύστημα για τις συντάξεις ¹³, καθώς και όλοι οι "κοινωνικοί πόροι". ¹⁴ Μέσω αυτής θα ασκείται με σαφήνεια και διαφάνεια η αναδιανεμητική πολιτική αλληλεγγύης. Αν κριθεί χαμηλή ως βάση ¹⁵ μπορούν -μετά λόγου γνώσεως και διαφάνειας, βέβαια- να προστεθούν και επιπλέον κρατικοί πόροι ώστε να αυξηθεί. ¹⁶

¹¹ Οι επικριτές της "καθολικότητας" της συγκεκριμένης πρότασης, όσοι, δηλαδή, προτιμούν "επιλεκτικές"-προνοιακές παροχές στη βάση κριτηρίων, εκτός όλων των άλλων, ξεχνούν πως και οι συντάξεις φορολογούνται. Στην περίπτωση, δηλαδή, που ο "παραλήπτης" της "Σύνταξης του Πολίτη" έχει και άλλα ικανοποιητικά εισοδήματα θα φορολογηθεί για το σύνολο του εισοδήματός του.

¹² Αυτό σημαίνει ότι η σύνταξη αυτή θα δικαιούνται και οι παντελώς ανασφάλιστοι/ες, πράγμα που σε πάρα πολλές περιπτώσεις αυξάνει σημαντικά το οικογενειακό εισόδημα, αφού θα τη λαμβάνουν και οι δύο σύζυγοι.

¹³ Τα όσα αφορούν τον κλάδο υγείας και πρόνοιας του ασφαλιστικού συστήματος πρέπει να αντιμετωπισθούν στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης του συστήματος υγείας.

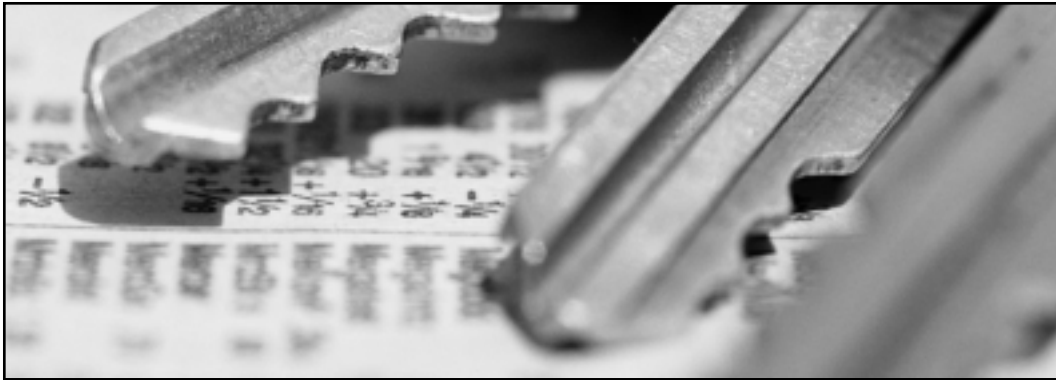
¹⁴ Αυτή είναι η "αριστερή εκδοχή" όσον αφορά την τριμερή χρηματοδότηση. Αλλιώς, η τριμερής χρηματοδότηση στο πλαίσιο του σημερινού συστήματος και ιδιαίτερα στην "καθαρή" της μορφή και όπως προτείνεται από την ΓΣΕΕ, είναι "αντίστροφα προοδευτική. Τα ποσά που διαθέτει το κράτος αυξάνονται όσο αυξάνει ο μισθός, είναι, δηλαδή, υψηλότερα για τους υψηλόμισθους. Αντίθετα, με την πρότασή μας, η κρατική χρηματοδότηση δημιουργεί -ενιαία και καθολικά- μια βάση εκκίνησης για όλους τους συνταξιούχους.

¹⁵ Να ληφθεί, πάντως, υπόψη πως, ούτως ή άλλως, για σημαντικές κοινωνικές κατηγορίες (αγρότες, ανασφάλιστοι κ.λπ.) η Σύνταξη του Πολίτη, με τα σημερινά δεδομένα, σημαίνει αύξηση του εισοδήματός τους. Επίσης, όπως προείπαμε, επειδή θα τη δικαιούνται όλοι οι πολίτες που συμπληρώνουν τα 65 τους έτη -είτε έχουν εργασθεί είτε όχι- συνεπάγεται σε πάρα πολλές περιπτώσεις αύξηση του συνολικού οικογενειακού εισοδήματος.

¹⁶ Η απάντηση σ' όσα ακούγονται περί νέων πόρων είναι πως αν κάτι τέτοιο γίνει με το υπάρχον σύστημα θα αυξήσει τις ανισορροπίες. Όπως εύστοχα γράφτηκε από τον Γ. Βούλγαρη (ΝΕΑ 12/5/01) ή ήταν "σαν να χύνεις περισσότερο νερό σε ένα σύστημα με τρύπιους σωλήνες από το οποίο αρκετό νερό πάει χαμένο, κάποιοι πίνουν με μεγάλους κουβάδες, οι πολλοί με ποτηράκια και κάποιοι καθόλου ...". Ακόμα και το ποσοστό των κρατικών δαπανών που προορίζεται για τις συντάξεις δεν είναι προφανές και άρα διαπραγματεύσιμο λόγω των δαιδάλων του σημερινού συστήματος. Αντίθετα, με την προτεινόμενη Σύνταξη του Πολίτη η κοινωνία αποφασίζει και άρα γνωρίζει το συνολικό ποσοστό του ΑΕΠ το οποίο διατίθεται στις συντάξεις από τον κρατικό προϋπολογισμό. Εναπόκειται στην κοινωνία να καθορίσει πια, συνολικά και διαφανώς, αν το ποσοστό αυτό πρέπει να αυξηθεί και εις βάρος ποιών άλλων κρατικών δαπανών.

Το ποσοστό αυτό, μάλιστα, είναι δυνατό να αποφασίζεται για σχετικά μακρύ διάστημα, στη διάρκεια του οποίου να προβλέπεται σχετική κλιμάκωσή του ανάλογα με τις προβλέψεις. Αυτό το αποφασιζόμενο ποσοστό μπορεί να καθορίζει και τη σχετική "εισοδηματική πολιτική" για τις συντάξεις, η οποία συνδέεται, έτσι, ευθέως και με την αύξηση του ΑΕΠ, η οποία θα αποφέρει και αυξήσεις συντάξεων. Ούτως ή άλλως η ανάπτυξη και η συνακόλουθη αύξηση του Α.Ε.Π. αποτελούν τη βασική οδό μέσω της οποίας θα ειρευρύνουν νέοι πόροι στο σύστημα και θα υπάρξει πραγματική βελτίωση του επιπέδου των συντάξεων.

2ος πυλώνας: Θα παρέχει "**Αναλογική Σύνταξη**", η οποία θα χρηματοδοτείται αποκλειστικά από τις [υποχρεωτικές] εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών, χωρίς τη συμμετοχή κράτους και κοινωνικών πόρων.¹⁷ Τη σύνταξη αυτή θα παρέχουν τα Ταμεία, αφού προϋπάρξει ριζική τεχνολογική ανανέωση,¹⁸ εκσυγχρονισμός, αναδιάρθρωση και ενοποιήσεις.¹⁹ Όπως συνέβη στην **Ιταλία** και τη **Σουηδία** μετά τις πρόσφατες μεταρρυθμίσεις, **το σύστημα θα παραμείνει διανεμητικό** (η μία γενιά θα καταβάλει τις συντάξεις της άλλης) **αλλά θα "μιμείται" το μηχανισμό του κεφαλαιοποιητικού όσον αφορά τον υπολογισμό της σύνταξης** (σχηματικά: όσα εισφέρεις τόσα -ανατοκισμένα- θα λάβεις).²⁰ Ο υπολογισμός θα γίνεται **βάσει των εισφορών καθ' όλη τη διάρκεια του εργάσιμου βίου**, οι οποίες, βέβαια, θα ανατοκίζονται, με αποφάσεις αρμόδιας εθνικής αρχής.²¹

¹⁷ Η εξέλιξη αυτή θα διευκολύνει την απεξάρτηση των Ταμείων -όπως θα προκύψουν μετά τη μεταρρύθμιση- από το κράτος και την αποκατάσταση της αυτονομίας τους. Αυτό θα επιτρέψει την εμφάνιση ενός αυθεντικού συστήματος κοινωνικής ασφάλισης: με διοικητικές Ταμείων αντιπροσωπευτικές των ασφαλισμένων και υπόλογες σε αυτούς, με μεγαλύτερα περιθώρια χειρισμών σε θέματα αξιοποίησης περιουσίας, με περιορισμό του κράτους σε ρυθμιστικό ρόλο καθορισμού του πλαισίου λειτουργίας του συστήματος.

¹⁸ Η αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών από τα ασφαλιστικά ταμεία αποτελεί όρο εκ των ων ουκ άνευ και προαπαιτούμενο για να συζητήσουμε σοβαρά για οποιαδήποτε μεταρρύθμιση.

¹⁹ Η ιδανική προοπτική είναι να δημιουργηθεί ένας Εθνικός Οργανισμός Αναλογικής Σύνταξης. Η προσέγγιση, βέβαια, σ' αυτήν την προοπτική στο πλαίσιο του κοινωνικού διαλόγου πρέπει να γίνει βήμα-βήμα και με δεδομένο πως εκείνο που προέχει στην παρούσα φάση είναι να αρθεί η σημερινή πολυκατάτμηση του συστήματος, μέσω της καθιέρωσης και εμπέδωσης ενιαίων κανόνων, όρων, ορίων και προϋποθέσεων

²⁰ Η μετάβαση από συστήματα "καθορισμένης παροχής" σε συστήματα "καθορισμένης εισφοράς" ή, καλύτερα, "παροχών σχετιζόμενων με τις εισφορές" αποτελεί απάντηση στην κρίση του κλασικού διανεμητικού συστήματος. Το συγκεκριμένο σύστημα του 2ου πυλώνα της πρότασής μας, το οποίο εισήχθη πρόσφατα στην Ιταλία και τη Σουηδία, καθιερώνει "νοητούς ατομικούς λογαριασμούς" των εργαζομένων στους οποίους καταγράφονται οι εισφορές τους και ο ανατοκισμός που αποφασίζει η αρμόδια αρχή. Γι' αυτό και στη σχετική βιβλιογραφία το σύστημα αυτό αναφέρεται ως "νοητή κεφαλαιοποίηση", αφού τα συνολικά ποσά δεν επενδύονται αλλά κυρίως χρησιμοποιούνται για την καταβολή των συντάξεων στους ήδη συνταξιούχους, όπως συμβαίνει στο διανεμητικό σύστημα.

²¹ Ο υπολογισμός των εισφορών καθ' όλο τον εργάσιμο βίο αποτελεί λύση δικαιοσύνης και ορθολογισμού και την ουσιαστική απάντηση στην εισφοροδιαφυγή. Η μηχανοργάνωση και η καλύτερη "καταστολή" δεν επαρκούν για την αντιμετώπιση της όσο είναι το ίδιο το "σύστημα" που παρέχει κίνητρα για εισφοροδιαφυγή, ακόμα και σε εθελοντική βάση κι από τους ίδιους τους εργαζόμενους. Κίνητρο, δε, είναι να μην παίζουν μεγάλο ρόλο στο ύψος της σύνταξης οι εισφορές, ή, ακόμα χειρότερα, να δίνεται η ίδια σύνταξη παρά το διαφορετικό αριθμό ενοσίων (κλασικότατο παράδειγμα η κατώτατη του ΙΚΑ που δίνεται με 4500 ένοσημα αλλά και με 7000 και, σε ορισμένες περιπτώσεις, και με 10000).

Το μεγαλύτερο όπλο κατά της εισφοροδιαφυγής είναι να έχει ρόλο στη σύνταξη και το τελευταίο "ένοσημο" του εργαζομένου, ώστε να έχει κίνητρο να το απαιτήσει.

Διάφορα αντεπιχειρήματα περί μείωσης της σύνταξης με αυτό τον τρόπο του υπολογισμού δεν ευσταθούν. Κατ' αρχήν το ύψος της "Αναλογικής Σύνταξης" θα εξαρτάται και από το ποσοστό ανατοκισμού, το οποίο περιοδικά θα αποφασίζεται με βάση την πορεία της οικονομίας αλλά και τη σχετική δημόσια συζήτηση. Κατά δεύτερον, επιχειρήματα αυτού του είδους αφορούν και πάλι τους ευνοημένους από το σημερινό σύστημα και τους απασχολούμενους στον "προστατευόμενο τομέα", αφού δεν έχουν όλοι οι εργαζόμενοι μεγαλύτερες αποδοχές στο τέλος του εργασιακού τους βίου. Σίγουρα κάτι τέτοιο δεν αφορά τις αδύναμες κατηγορίες (χειρωνακτικές εργασίες κλπ.), αρκετούς εκ των αυτοαπασχολούμενων αλλά, πλέον, και πολλούς άλλους με δεδομένες τις αλλαγές στην αγορά εργασίας (κινητικότητα με αλλαγές εργοδότη ή και επαγγέλματος κ.ο.κ.)

Για τον υπολογισμό της Αναλογικής Σύνταξης δεν θα υπάρχει κατώτατο όριο είτε χρόνου ασφάλισης (σήμερα είναι η 15ετία) είτε εισφορών (σήμερα είναι τα 4500 ένησημα), το, δε, ύψος, της θα κλιμακώνεται σε ευθεία συνάρτηση με τις εισφορές.²² Το **όριο ηλικίας** για την Αναλογική Σύνταξη θα είναι **ευέλικτο** με ανώτατο όριο τα 65 έτη, ηλικία στην οποία, άλλωστε, θα δίδεται και η Σύνταξη του Πολίτη.²³ Ο εργαζόμενος θα μπορεί με βάση προσωπική του απόφαση να συνταξιοδοτηθεί νωρίτερα, αλλά, βέβαια, σ' αυτή την περίπτωση η "Αναλογική Σύνταξη" του θα είναι το "αναλογιστικό ισοδύναμο", θα αναλογεί, δηλαδή, στις ανατοκισμένες εισφορές που θα έχει συγκεντρώσει ως εκείνο το χρονικό σημείο, καθώς, επίσης, και στα [περισσότερα] χρόνια που προβλέπεται ότι θα την εισπράττει. Επίσης, θα μπορεί να παραμείνει στην εργασία και μετά τα 65 με το κίνητρο της αύξησης της σύνταξής του. Θα παρέχεται, επίσης, η δυνατότητα μερικής συνταξιοδότησης, πράγμα που σημαίνει ότι ο συνταξιούχος θα συνεχίζει εργαζόμενος με μερική απασχόληση και οι εισφορές του απ' αυτή την απασχόληση θα υπολογίζονται κατά την τελική του συνταξιοδότηση.²⁴

---

²² Κατ' αυτό τον τρόπο καλύπτονται περιπτώσεις, κυρίως γυναικών (φασόν, διακοπές απασχόλησης κ.λπ.), που δεν κατορθώνουν να συμπληρώσουν το κατώτατο όριο της 15/ετίας, ώστε να θεμελιώσουν συνταξιοδοτικό δικαίωμα. Με την πρότασή μας σ' αυτές τις περιπτώσεις όποιο ποσό Αναλογικής Σύνταξης τους αντιστοιχεί θα προστεθεί -στα 65- στη Σύνταξη του Πολίτη. Εκτός αν αποφασίσουν να συνταξιοδοτηθούν νωρίτερα (όπως θα έχουν, πλέον, δικαίωμα), οπότε έως τα 65 θα λαμβάνουν την Αναλογική Σύνταξη που τους αντιστοιχεί.

²³ Οι εξαιρούμενοι από τα όρια ηλικίας θα συνταξιοδοτούνται είτε με bonus ασφαλιστικών εισφορών είτε με αύξηση του ποσοστού ανατοκισμού των εισφορών, ώστε να καλύπτεται το ντεζαβαντάζ των λιγότερων εισφορών που θα διαθέτουν στον υπολογισμό της Αναλογικής τους Σύνταξης. Ταυτόχρονα, θα λαμβάνουν, κατ' εξαίρεση, νωρίτερα από τα 65 και τη Σύνταξη του Πολίτη.

²⁴ Τα ευέλικτα σχήματα όσον αφορά τα όρια ηλικίας για τη συνταξιοδότηση είναι η ανερχόμενη τάση διεθνώς. Μεταφέρουν την ευθύνη στον ίδιο τον εργαζόμενο προάγουν τον αυτοκαθορισμό του και δεν επιβαρύνουν το κοινωνικό σύνολο από την όποια απόφασή του για πρόωρη συνταξιοδότηση, όπως συμβαίνει σήμερα. Τα συνταξιοδοτικά συστήματα πρέπει, πλέον, να παρέχουν δυνατότητες επιλογών και όχι να υποτάσσουν σε άκαμπτα σχήματα.

Άλλωστε, ένα μέρος των προβλημάτων τους προέρχεται από την καθήλωσή τους σε παλιότερα σχήματα ζωής -τρία διακριτά και διαδοχικά στάδια: μάθηση, εργασία, σύνταξη- τα οποία, όμως, δεν έχουν σχέση με τις σημερινές πραγματικότητες. Άρα πρέπει και τα συνταξιοδοτικά συστήματα να είναι εύκαμπτα και να παρέχουν δυνατότητα επιλογής ως προς το χρόνο και τον τρόπο κατανομής των διαστημάτων απασχόλησης, κατάρτισης, παροχής φροντίδας, συνταξιοδότησης.

Αυτούς τους σύγχρονους προβληματισμούς και τάσεις παρέκαμψε, δυστυχώς, η κυβερνητική πρόταση παραμένοντας προσκολλημένη σε άκαμπτα σχήματα όσον αφορά την ηλικία συνταξιοδότησης.

3ος πυλώνας: Θα παρέχει "**Πρόσθετη Σύνταξη**" σε αμιγώς κεφαλαιοποιητική βάση. Τη σύνταξη αυτή μπορεί να παρέχουν τα **Επικουρικά Ταμεία**²⁵ είτε με τη σημερινή είτε με μετεξελιγμένη μορφή.²⁶ Πρόσθετη Σύνταξη είναι δυνατό, βέβαια, να παρέχουν και άλλοι φορείς που θα συστήσουν οι ίδιοι οι εργαζόμενοι και σχετικά παραδείγματα μπορεί να δώσει η πρόσφατη ασφαλιστική μεταρρύθμιση στη Γερμανία με την ενεργό συμμετοχή των συνδικάτων.

Επίσης, Πρόσθετη Σύνταξη μπορεί να παρέχεται, σε απόλυτα προαιρετική βάση, μέσω ατομικών αλλά και "ομαδικών" προγραμμάτων σε ιδιωτικές ασφαλιστικές εταιρίες. Τα προαιρετικά αυτά προγράμματα πρέπει να διέπονται από ρυθμιστικούς -και άλλους- κανόνες τους οποίους θα ορίζει το κράτος με σκοπό τη συνετή διαχείριση και την προστασία των συμφερόντων των πολιτών. Παράλληλα, πρέπει να προβλεφθεί η παροχή [λογικών και δίκαιων] κινήτρων προς τους εργαζόμενους, τα οποία θα διευκολύνουν τη συμμετοχή τους σε τέτοια προγράμματα.²⁷

²⁵ Η μετατροπή των Επικουρικών Ταμείων σε επενδυτικά Ταμεία Πρόσθετης Σύνταξης προσφέρει μια χρυσή ευκαιρία στις οργανώσεις εργαζομένων. Η εμπειρία της Γερμανίας δείχνει ότι μετά από μια πρώτη φάση καχυποψίας η ευκαιρία άρχισε να γίνεται κατανοητή. Τα συνδικάτα στη Γερμανία έχουν εισέλθει δυναμικά στην αγορά πρόσθετης ασφάλισης αξιοποιώντας τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα: μεγάλη και σταθερή βάση μελών (που περιορίζει το κόστος για διοίκηση, διαφήμιση κ.λπ.), επιλογή επενδύσεων με "ηθικά" κριτήρια (π.χ. όχι σε εταιρίες όπλων, σε όσες χρησιμοποιούν παιδική εργασία κ.ο.κ.) και συνετή διαχείριση (με στόχο σταθερές μακροπρόθεσμες αποδόσεις και όχι τη βραχυπρόθεσμη κερδοσκοπία). Η άλλη όψη του νομίσματος είναι ότι η επέκταση των συνδικάτων στην παροχή υπηρεσιών προς τα μέλη τους τα βοηθά να αυξήσουν την επιρροή τους, ειδικά σε τομείς όπου η παραδοσιακού τύπου διεύθυνσή τους είναι δύσκολη αν όχι αδύνατη (άτυπες μορφές απασχόλησης, τηλε-εργασία, φασόν κ.λπ.)

²⁶ Για το θέμα βαρύνουσα είναι η γνώμη που θα διατυπώσουν στο διάλογο οι κοινωνικοί εταίροι. Να αναφέρουμε, ενδεικτικά και μόνο, ορισμένες εκδοχές. Η περίπτωση να παρέχουν Πρόσθετη Σύνταξη τα Επικουρικά Ταμεία με τη σημερινή τους μορφή μπορεί να υλοποιηθεί με δύο τρόπους. Ο πρώτος είναι το σύνολο των σημερινών εισφορών εργοδοτών και εργαζομένων να "κεφαλαιοποιούνται". Ο δεύτερος είναι, όπως πρότεινε και ο Πρόεδρος της ΓΣΕΕ, αυτό να συμβεί για τμήμα τους και το υπόλοιπο να προστεθεί στις εισφορές του δεύτερου πυλώνα για Αναλογική Σύνταξη. Η περίπτωση να παρέχουν Πρόσθετη Σύνταξη τα Επικουρικά Ταμεία με μετεξελιγμένη μορφή, όντας, δηλαδή, Ταμεία που θα στηρίζονται αποκλειστικά σε εισφορές των εργαζομένων, μπορεί, επίσης, να υλοποιηθεί με δύο τρόπους. Ο πρώτος είναι να επενδύονται αυτές οι εισφορές των εργαζομένων και οι σημερινές εισφορές των εργοδοτών να προστεθούν στις εισφορές για Αναλογική Σύνταξη. Ο δεύτερος είναι οι σημερινές εισφορές των εργοδοτών κατά ένα ποσοστό τους να προστεθούν στις εργοδοτικές εισφορές για Αναλογική Σύνταξη και κατά το άλλο να δοθούν -ρητά και συμφωνημένα- ως αύξηση μισθών στο πλαίσιο της Ε.Γ.Σ.Σ.Ε..

²⁷ Και πάλι η πρόσφατη ασφαλιστική μεταρρύθμιση στη Γερμανία μπορεί να παράσχει τα κατάλληλα παραδείγματα.

B4) Το νέο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης το οποίο προτείνουμε θα έχει θετικά αποτελέσματα για τις **γυναίκες**, στη συντριπτική τους πλειοψηφία. Αντί ανελαστικών ρυθμίσεων, προτείνονται κίνητρα ενθάρρυνσης της γυναικείας απασχόλησης και δυνατότητες προσωπικών επιλογών. Αντί της απότομης εκ του νόμου μετάβασης από την εργασία στη σύνταξη, προτείνεται παροχή στον ασφαλισμένο/η του δικαιώματος επιλογής της σταδιακής μετάβασης από την εργασία στη σύνταξη. Αντί για προκαθορισμό από το νόμο ορισμένης ηλικίας συνταξιοδότησης, προτείνεται παροχή στον ασφαλισμένο/η του δικαιώματος επιλογής της ηλικίας συνταξιοδότησής του. Επιπλέον, με τον 1ο πυλώνα και τη Σύνταξη του Πολίτη σε όλους ανεξαιρέτως του πολίτες είτε έχουν εργαστεί είτε όχι, καθιερώνεται η πρόσβαση σε μια δέσμη βασικών κοινωνικών παροχών η οποία απορρέει απλώς από την ιδιότητα του πολίτη και προωθείται, έτσι, η εξατομίκευση των δικαιωμάτων κοινωνικής ασφάλισης και η προσωπική αυτονομία της γυναίκας. Με τον 2ο πυλώνα και την Αναλογική Σύνταξη εξαλείφεται η υφιστάμενη αδικία της απώλειας χιλιάδων ενσήμων, κυρίως από γυναίκες, αφού καταργούνται τα σημερινά όρια (15ετία ή 4500 ένσημα) και κατοχυρώνεται η αξιοποίηση κάθε ενσήμου, ανεξάρτητα από το χρόνο εργασίας. Όσον αφορά **ειδικότερες ρυθμίσεις** για τις γυναίκες, πέραν της 2ετίας ως ασφαλιστικό πριμ ανά παιδί που προέβλεπε η κυβερνητική πρόταση πρέπει, επιπλέον, να καθιερωθεί **2ετής άδεια τοκετού-ανατροφής** καλυπτόμενη από κρατικές δαπάνες. Ο ένας χρόνος της διετούς άδειας θα αφορά την περίοδο πριν και μετά τον τοκετό ενώ ο δεύτερος θα αφορά την ανατροφή και θα είναι δυνατό να λαμβάνεται διακεκομμένα ως την ηλικία των 6 ετών του παιδιού. Τμήμα αυτού του δεύτερου έτους άδειας θα μπορεί να λαμβάνεται και από τον πατέρα.²⁸ Παράλληλα η εξίσωση των ορίων ηλικίας με τους άνδρες που αποτελεί τη διεθνή τάση²⁹ πρέπει να συνοδεύεται από μέτρα συμφιλίωσης οικογένειας και επαγγέλματος, ορισμένα εκ των οποίων έχουν, ήδη, αναφερθεί [βλ. σ. 28] αλλά και να γίνει **με πιο σταδιακούς ρυθμούς**, π.χ. προσθήκη ενός έτους αύξησης του ορίου ανά έτος μετά την ισχύ του νόμου και όχι ανά εξαήμερο -όπως προέβλεπε η κυβερνητική πρόταση.³⁰

B5) Το νέο ασφαλιστικό σύστημα το οποίο προτείνουμε δεν θα περιλαμβάνει **εξαιρέσεις** κοινωνικών ομάδων, όπως, για παράδειγμα των ένστολων που -κάκιστα- προέβλεπε η κυβερνητική πρόταση³¹. Συγκεκριμένες κατηγορίες τους θα μπορούσαν να ενταχθούν στα βαρέα και ανθυγιεινά για όσο, τουλάχιστον διάστημα βρίσκονται σε θέση που το δικαιολογεί. Το κλίμα ισονομίας που πρέπει να αποπνέει το νέο ασφαλιστικό σύστημα επιβάλλει να μην υπάρχει εξαίρεση ούτε για τους βουλευτές. Οι εργαζόμενοι σε **βαρέα και ανθυγιεινά** επαγγέλματα θα λαμβάνουν τη Σύνταξη του Πολίτη σε ηλικία μικρότερη των 65. Ο κατάλογος των σχετικών επαγγελμάτων που εντάσσονται σ' αυτά πρέπει, όμως, να αναθεωρηθεί ριζικά και η σχετική κατάληξη επί του θέματος να ενταχθεί στο πλαίσιο του νέου ασφα-

---

²⁸ Η συμφιλίωση οικογένειας και επαγγέλματος πρέπει, βέβαια, να επιδιωχθεί με συνολικό τρόπο. Εκτός από την οικογενειακή και λοιπή κοινωνική πολιτική που πρέπει -επιτέλους- να αναπτυχθεί, στη συμφιλίωση αυτή παίζουν ρόλο και οι ρυθμίσεις του ασφαλιστικού συστήματος. Η συγκεκριμένη πρόταση την οποία καταθέτουμε συμβάλλει σ' αυτή την κατεύθυνση. Στον κοινωνικό διάλογο πρέπει να συζητηθούν και άλλα θέματα, όπως οι άδειες ή η μειωμένη απασχόληση ή τα bonus - γυναικών και ανδρών- για την παροχή φροντίδας σε παιδιά, σε ασθενείς ή υπερήλικες συγγενείς, για τη συμμετοχή σε εθελοντικές υπηρεσίες, για την αντιμετώπιση προσωπικών προβλημάτων κ.ο.κ.

²⁹ Ισχύει, για παράδειγμα, σε όλες, σχεδόν, τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και προβλέπεται ρητά από πρόσφατη απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

³⁰ Η συνολική πρότασή μας σ' αυτό το θέμα αναιρεί το σημερινό παραλογισμό να ωθούνται σε αποχώρηση από την εργασία μητέρες σε νεαρή ηλικία και όταν πλέον το παιδί τους έχει μεγαλώσει και δεν τις έχει, ιδιαίτερη ανάγκη. Η προφανής και ορθή πολιτική είναι να προβλέπονται μέτρα διευκόλυνσης της ανατροφής των παιδιών σε μικρότερη ηλικία, όπως αυτά που προτείνουμε στο πλαίσιο του ασφαλιστικού κι όπως αυτά που μπορεί να διασφαλίσει ένα συνολικό πλέγμα μέτρων και κοινωνικών πολιτικών.

Να προσθέσουμε ότι στον κοινωνικό διάλογο για το ασφαλιστικό πρέπει να εξετασθούν και άλλα σχετικά θέματα π.χ. η θέσπιση μέτρων ενθάρρυνσης της συμμετοχής του πατέρα στην οικογενειακή ζωή, η προσαρμογή του δικαίου της κοινωνικής ασφάλισης στις αλλαγές που έχουν σημειωθεί στην αγορά εργασίας, στις σχέσεις των δύο φύλων και στο θεσμό της οικογένειας (αύξηση διαζυγίων, ελεύθερων συμβιώσεων κ.ο.κ.) αλλά και γενικότερα στις ανθρώπινες σχέσεις.

³¹ Την κρίσιμη εβδομάδα για το ασφαλιστικό εξαγγέλθηκε από την κυβέρνηση η πρόσληψη προσωπικού στις Ένοπλες Δυνάμεις με πρόβλεψη για σύνταξη στην 25ετία. Είναι φυσικό ότι τόσο η εξαίρεση των ένστολων που προέβλεπε η κυβερνητική πρόταση όσο και εξαγγελίες σαν κι αυτήν δυναμιτίζουν το αναγκαίο κλίμα μεταρρύθμισης, δικαιοσύνης και ισότητας.

λιστικού νόμου, ώστε να μην επικρέμαται "πέλεκυς επί δικαίων και αδίκων"³² Στις εξαιρέσεις πρέπει να προστεθούν ως κατηγορίες άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ) και **ομάδες χρονίως πασχόντων**, αφού εκτός από τα βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα υπάρχει και η επιβαρημένη υγεία, ανεξαρτήτως επαγγέλματος, θέμα που πρέπει να προβλεφθεί και να λυθεί συνολικά και να μην αφήνεται σε περιπτωσιολογική και συνήθως πελατειακή αντιμετώπιση. Επίσης, με βάση την έως τώρα εμπειρία χρειάζεται, στο πλαίσιο του νέου νόμου, να υπάρξει επαναρρύθμιση και όσον αφορά τις αναπηρικές συντάξεις.

Β6) Η θέσπιση του νέου ασφαλιστικού συστήματος προϋποθέτει σειρά **μεταβατικών ρυθμίσεων** που θα διευκολύνει το ομαλό πέρασμα από το παλιό στο καινούριο σύστημα. Ιδέες υπάρχουν και μπορούν να μελετηθούν περαιτέρω. Για παράδειγμα, η σύνταξη όσων δεν θα έχουν θεμελιώσει συνταξιοδοτικό δικαίωμα στο έτος κατά το οποίο θα τεθεί σε εφαρμογή ο νόμος μπορεί να υπολογίζεται με το παλιό σύστημα για τα έως τότε χρόνια ασφάλισής τους και με το νέο για τα επόμενα.³³ Μπορεί, επίσης, να προβλεφθεί η μετάβαση στο νέο σύστημα σε εθελοντική βάση και με αναγνώριση-μεταφορά ασφαλιστικών δικαιωμάτων.³⁴

---

³² Η παραπομπή σε μελλοντική ρύθμιση του θέματος ήταν ένα από τα μεγάλα λάθη σχεδιασμού της κυβέρνησης, αφού κατόρθωσε να ενοποιήσει τους εργαζόμενους σε μεταλλεία, ορυχεία και τη ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη με τους/τις κομμωτές/ριες, εκφωνητές/ριες ραδιοφώνου και τους παρουσιαστές/ριες τηλεόρασης, αφού, ως ενταγμένοι/ες όλοι/ες στα Β.Α.Ε., αισθάνθησαν εξίσου απειλούμενοι.

³³ Στην Ιταλία ο τρόπος υπολογισμού παρέμεινε αυτός του παλαιού συστήματος για όσους είχαν κατά τη ψήφιση του νόμου άνω των 18 ετών ασφάλισης, για όσους είχαν κάτω από 18 χρόνια υπολογιζόταν με το παλιό για όσα χρόνια ήσαν ασφαλισμένοι με αυτό και με το νέο για τα επόμενα ενώ ολοσχερώς με το νέο σύστημα υπολογιζόταν η σύνταξη των νεοασφαλιζόμενων.

³⁴ Με δεδομένη, βέβαια, την ελλιπή μηχανοργάνωση των Ταμείων μας, ίσως, να είναι δυσχερής η εφαρμογή αυτής της πρόβλεψης σε εκτεταμένη βάση. Αντίθετα, αν αποδειχθεί ευχερής θα μπορούσε να υπάρξει πιο γρήγορη μετάβαση στο νέο σύστημα.

Γ) Επίμετρο

Το σύστημα πυλώνων το οποίο προτείνουμε εκπληρώνει και υπηρετεί όλους τους ιδρυτικούς σκοπούς της κοινωνικής ασφάλισης. Επιπλέον, είναι αποτελεσματικό, απλό και διαφανές, δημιουργεί αίσθημα ασφάλειας και εμπιστοσύνης, προωθεί τη δικαιοσύνη, εντάσσει όσους/ες σήμερα βρίσκονται "εκτός", καλύπτει και κατοχυρώνει την ευελιξία, προάγει την ατομική ευθύνη και τον αυτοκαθορισμό.

Εκείνο που προέχει σήμερα, μετά την ήττα της κυβέρνησης, είναι να μην υπάρξει αναδίπλωση και εγκλωβισμός σε παρωχημένα στερεότυπα ούτε προσφυγή σε προσωρινές και εμβολωματικές λύσεις αλλά εκσυγχρονιστική αφύπνιση, μεταρρυθμιστική στροφή και επιστροφή του Κ. Σημίτη στις μεταρρυθμιστικές προτάσεις, τις οποίες και ο ίδιος στο παρελθόν διατύπωνε.

Προέχει η μεταρρύθμιση να προχωρήσει και να κινηθεί σε κατευθύνσεις που προδιαγράφηκαν. Αν αυτό συμβεί τότε στον κοινωνικό διάλογο,³⁵ που πρέπει, επιτέλους, να ξεκινήσει, μπορούν να βρεθούν λύσεις και συνδυασμοί λύσεων για τα ειδικότερα θέματα στη βάση της διεθνούς εμπειρίας, της γνώσης αλλά και της ευρηματικότητας που πρέπει να κυριαρχήσει των στερεοτύπων.

Τόνισαμε στην αρχή πως σήμερα υπεράσπιση του κοινωνικού κράτος -αυτής της μεγάλης κατάκτησης- σημαίνει ανανέωση και μεταρρύθμισή του. Κι αυτό προϋποθέτει έναν **ισχυρό αριστερό μεταρρυθμισμό που θα υπερβαίνει τόσο την παθητική προσαρμογή στην "παρούσα τάξη πραγμάτων" όσο και την αναπόληση "περασμένων μεγαλείων"** και παρωχημένων ιδεών.

Σ' αυτό το πλαίσιο, για την Ελλάδα και για τη μεταρρύθμιση του ασφαλιστικού-συνταξιοδοτικού της συστήματος, αποδεικνύεται ότι **οι θέσεις "αριστερής και ταξικής συνέπειας" συνδέονται άρρηκτα αν όχι και ταυτίζονται με τις λύσεις εκσυγχρονιστικού βάθους και μεταρρυθμιστικής τόλμης.**

ΙΟΥΝΙΟΣ 2001

³⁵ Ο κοινωνικός διάλογος πρέπει να ξεκινήσει και οι υπεκφυγές, τα προσχήματα και οι όροι να τεθούν στο περιθώριο. Τα συνδικάτα εξ ορισμού και διαλέγονται και αγωνίζονται και διαπραγματεύονται και συγκρούονται. Η άρνηση του διαλόγου δεν τους ταιριάζει. Είναι "εισαγόμενη" από λαϊκίστικες εκδοχές της πολιτικής.

Ο κοινωνικός διάλογος όχι μόνο πρέπει, επιτέλους, να ξεκινήσει αλλά και να αντιμετωπισθεί το πρόβλημα αντιπροσωπευτικότητας που συνήθως παρουσιάζει, αφού άνεργοι, νέοι/ες, γυναίκες, αγρότες, αποκλεισμένοι, μετανάστες κ.ο.κ. υποεκπροσωπούνται ή δεν συμμετέχουν.

Πίνακας 1: Προβλέψεις για το αναλογιστικό έλλειμμα του συνταξιοδοτικού συστήματος (2005-2050)		
έλλειμμα του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης ως ποσοστό του ΑΕΠ σύμφωνα με:		
έτος	αναλογιστική μελέτη ΙΝΕ/ΓΣΕΕ	έκθεση Βρετανών αναλογιστών
2005	4.5	2.9
2010	3.7	3.0
2020	4.0	5.4
2030	6.0	9.1
2040	12.5	12.9
2050	16.3	13.9

Επεξήγηση: Η αναλογιστική μελέτη του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ εξαιρεί το Δημόσιο και τον ΟΓΑ. Η παραπάνω εκτίμηση της έκθεσης των Βρετανών αναλογιστών δεν περιλαμβάνει το κόστος των συντάξεων δημοσίων υπαλλήλων.

Σημείωση: Η αναλογιστική μελέτη του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ δεν περιέχει εκτιμήσεις για το μελλοντικό επίπεδο του ΑΕΠ. Για λόγους συγκρισιμότητας, τα στοιχεία του πίνακα ενσωματώνουν τις παραδοχές για το μελλοντικό επίπεδο του ΑΕΠ όπως αυτό εκτιμάται στην έκθεση των Βρετανών αναλογιστών.

Πηγή: Αναλογιστική μελέτη ΙΝΕ/ΓΣΕΕ (σενάριο 1: ποσοστό απασχόλησης 72%, ποσοστό σύνταξης νέων 80%, απόδοση επενδύσεων 3%). Έκθεση Βρετανών αναλογιστών (κεντρικό υπόδειγμα, πίνακας 24, σελίδα 44).

Πίνακας 2: Συνολική δαπάνη για συντάξεις	
	συνολική δαπάνη για συντάξεις (% του ΑΕΠ)
Ελλάδα	12,1
Βέλγιο	9,5
Δανία	10,2
Γερμανία	12,4
Ισπανία	9,6
Γαλλία	12,7
Ιρλανδία	3,0
Ιταλία	14,2
Ολλανδία	8,2
Αυστρία	14,6
Πορτογαλία	9,8
Φινλανδία	11,5
Σουηδία	11,5
Βρετανία	5,3

Επεξήγηση: Η δαπάνη για συντάξεις περιλαμβάνει το σύνολο της δαπάνης είτε αυτή χρηματοδοτείται από κρατική επιχορήγηση είτε από εισφορές και αναφέρεται στο έτος 1998.

Σημείωση: Η δαπάνη για συντάξεις στην Ιρλανδία αναφέρεται στο πλεόν των εισφορών ποσό (καθαρή κρατική δαπάνη), ενώ στη Βρετανία δεν περιλαμβάνει τις επαγγελματικές συντάξεις (δημόσιες και ιδιωτικές).

Πηγή: Economic Policy Committee (2000) The impact of ageing populations on public pension systems. Report to the ECOFIN Council. Brussels 6 November.

Πίνακας 3: Κρατική δαπάνη για συντάξεις	
	ποσοστό του συνόλου
(α) κρατική δαπάνη	51,5
κρατική δαπάνη για συντάξεις Δημοσίου	19,3
ελλείμματα ταμείων ΔΕΚΟ	2,2
επιχορήγηση ΟΓΑ	14,4
επιχορήγηση NAT	3,2
επιχορήγηση ΙΚΑ	7,4
επιχορηγήσεις και κοινωνικοί πόροι σε άλλα ταμεία	5,1
(β) εισφορές ασφαλισμένων-εργοδοτών, πρόσοδοι κ.ά.	48,5
(α) + (β) σύνολο	100,0

Επεξήγηση: Όλα τα στοιχεία αναφέρονται στο έτος 2000. Η κρατική δαπάνη περιλαμβάνει: (α) τακτικές επιχορηγήσεις, (β) έσοδα από «κοινωνικούς πόρους», (γ) ελλείμματα κλάδου σύνταξης των φορέων ασφάλισης ΔΕΗ και ΟΤΕ και (δ) συντάξεις Δημοσίου μείον εισφορές ασφαλισμένων, ενώ δεν περιλαμβάνει (ε) «κοινωνικούς πόρους» που καταγράφονται ως εισφορές ασφαλισμένων ή εργοδοτών, π.χ. «1% στις δαπάνες εκτέλεσης Δημοσίων, Δημοτικών, Κοινοτικών και ΝΠΔΔ έργων» υπέρ ΤΣΜΕΔΕ. Επίσης, δεν λαμβάνονται υπόψη οι επιχορηγήσεις σε φορείς επικουρικής ασφάλισης (όπως φυσικά και σε φορείς πρόνοιας ή ασθένειας).

Πηγή: Κοινωνικός Προϋπολογισμός (2000), Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού (2001).

Πίνακας 4: Ειδικό βάρος των συντάξεων στην κοινωνική πολιτική			
	κοινωνικά επιδόματα ως ποσοστό του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών		
	συντάξεις %	άλλες παροχές %	σύνολο %
Ελλάδα	18	2	20
Βέλγιο	19	14	33
Δανία	11	16	27
Γερμανία	19	7	26
Ισπανία	18	8	26
Ιρλανδία	15	12	27
Ιταλία	23	3	27
Ολλανδία	15	13	28
Αυστρία	19	10	29
Πορτογαλία	15	5	21
Βρετανία	12	12	24

Επεξήγηση: Τα στοιχεία προέρχονται από το Ευρωπαϊκό Πάνελ Νοικοκυριών του 1996. Δεν υπάρχουν συγκρίσιμα στοιχεία για τη Γαλλία, τη Σουηδία και τη Φινλανδία.

Πηγή: EC (2000) The social situation in the European Union. European Commission & Eurostat. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities (σελίδα 107).

Πίνακας 5: Δημογραφική γήρανση (1951-2001)		
έτος	άτομα άνω των 65 ως % του συνολικού πληθυσμού	
1951		6,7
1961		8,2
1971		10,9
1981		12,7
1991		13,7
1999		18,3
	πρόβλεψη σύμφωνα με:	
	αναλογιστική μελέτη ΙΝΕ/ΓΣΕΕ	έκθεση Βρετανών αναλογιστών
2005	19,1	19,6
2010	19,9	20,4
2020	21,9	22,2
2030	24,5	25,2
2040	28,3	29,2
2050	30,6	31,1

Πηγή: ΕΣΥΕ (1951-1999). Αναλογιστική μελέτη ΙΝΕ/ΓΣΕΕ (δημογραφικό υπόδειγμα 1). Έκθεση Βρετανών αναλογιστών (κεντρικές παραδοχές, πίνακας 2, σελίδα 9).

Πίνακας 6: «Δείκτης εξάρτησης»	
	άτομα ηλικίας 65+ (ως % του πληθυσμού 20-64 ετών)
Ελλάδα	28,3
Βέλγιο	28,1
Δανία	24,1
Γερμανία	26,0
Ισπανία	27,1
Γαλλία	27,2
Ιρλανδία	19,4
Ιταλία	28,8
Ολλανδία	21,9
Αυστρία	25,1
Πορτογαλία	25,1
Φινλανδία	24,5
Σουηδία	29,6
Βρετανία	26,4

Επεξήγηση: Ο «δείκτης εξάρτησης» (άτομα ηλικίας 65+ ως % του πληθυσμού 20-64) στο 2000.

Πηγή: Economic Policy Committee (2000) The impact of ageing populations on public pension systems. Report to the ECOFIN Council. Brussels 6 November.

Πίνακας 7α: Αναλογία συνταξιούχων προς ασφαλισμένους (ΙΚΑ)		
έτος	αριθμός συνταξιούχων	ασφαλισμένοι ανά συνταξιούχο
1950	23.231	15,37
1960	102.396	7,01
1970	215.514	4,47
1980	354.085	4,04
1990	624.886	2,90
2000	845.000	2,30

Πηγή: ΙΚΑ.

Πίνακας 7β: Αναλογία συνταξιούχων προς ασφαλισμένους (1978-2008)				
ομάδα ταμείων	αριθμός ασφαλισμένων που αναλογεί σε κάθε συνταξιούχο			
	1978	1988	1998	2008
μισθωτοί ιδιωτικού τομέα	4,02	3,05	2,33	1,78
εργαζόμενοι στις Τράπεζες	1,84	1,78	1,27	0,91
εργαζόμενοι στις ΔΕΚΟ	6,76	4,57	1,42	0,44
αυταπασχολούμενοι (ΤΕΒΕ κ.ά.)	2,98	4,14	3,61	3,15
ελεύθεροι επαγγελματίες (ΤΣΜΕΔΕ κ.ά.)	3,96	4,81	4,86	4,98
ταμεία Τύπου	2,60	2,64	3,08	3,35

Πηγή: Πανελλήνια Ομοσπονδία Προσωπικού Οργανισμών Κοινωνικής Πολιτικής (ΠΟΠΟΚΠ), δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ» 25 Απριλίου 2001.

Πίνακας 8: Ύψος και κατά κεφαλήν αναλογία της κρατικής χρηματοδότησης		
	ύψος κρατικής χρηματοδότησης (εκατ. δρχ.)	ανά συνταξιούχο (δρχ. / έτος)
Δημόσιο	413.100	1.165.533
ΟΓΑ	606.220	755.980
NAT	135.013	2.112.582
ΙΚΑ	313.557	381.456
ΟΑΕΕ (ΤΕΒΕ-ΤΑΕ-ΤΣΑ)	112.253	483.669
ταμεία ΔΕΚΟ	90.907	1.515.577
ΤΣΑΥ-ΤΣΜΕΔΕ-Νομικών	64.941	1.581.194
ταμεία τραπεζών	17.827	775.937
ταμεία Τύπου	19.982	4.823.109
σύνολο	1.774.453	1.833.634

Επεξήγηση: Όλα τα στοιχεία αναφέρονται στο έτος 2000. Η κρατική χρηματοδότηση περιλαμβάνει: (α) τακτικές επιχορηγήσεις, (β) έσοδα από «κοινωνικούς πόρους» και (γ) ελλείμματα κλάδου σύνταξης των φορέων ασφάλισης ΔΕΗ και ΟΤΕ. Όμως, δεν περιλαμβάνει: (δ) εργοδοτικές εισφορές στις ΔΕΚΟ και στο Δημόσιο (βλ. παρακάτω), καθώς και (ε) «κοινωνικούς πόρους» που καταγράφονται ως εισφορές ασφαλισμένων ή εργοδοτών, π.χ. «1% στις δαπάνες εκτέλεσης Δημοσίων, Δημοτικών, Κοινοτικών και ΝΠΔΔ έργων» υπέρ ΤΣΜΕΔΕ. Επίσης, δεν λαμβάνονται υπόψη οι επιχορηγήσεις σε φορείς επικουρικής ασφάλισης (όπως φυσικά και σε φορείς πρόνοιας ή ασθένειας).

Σημειώσεις:

- (1) Στα ταμεία ΔΕΚΟ περιλαμβάνονται μόνο οι φορείς ασφάλισης ΔΕΗ, ΟΤΕ και ΗΣΑΠ.
- (2) Η κρατική χρηματοδότηση στον ΟΓΑ δεν περιλαμβάνει ποσό 230 δις. που αντιστοιχεί στη δαπάνη για παροχές ασθένειας.
- (3) Η κρατική χρηματοδότηση στο Δημόσιο δεν συμπεριλαμβάνει ποσό 400 δις. που καταγράφεται ως συμμετοχή του κράτους- εργοδότη στις συντάξεις των δημοσίων υπαλλήλων.

Πηγή: Κοινωνικός Προϋπολογισμός (2000), Εισηγητική Έκθεση του Κρατικού Προϋπολογισμού

Ανανεωτική Εκσυγχρονιστική Κίνηση της Αριστεράς

Μητροπόλεως και Κηρυκείου 6 105 55 Αθήνα, Τηλ: 01 323 8168 - 3237661,
Fax: 01 3227302, E-mail: info@aeka.gr,
Website: www.aeka.gr